

A békeszerződés és az árvizek

Megbomlott a Kárpát-medence ökológiai egyensúlya
írta Kelemen József

1920 óta húsz pusztító árvizet számláltak Kárpátalján.

Sokan emlékszünk 1998 novemberére is, amikor a híradások főszereplője a Tisza volt. A Felső-Tisza vízgyűjtő területén az esőzések akkor az évszázad legnagyobb áradását okozták. A Felső-Tisza kárpátaljai szakaszán áttörte a gátat, és elárasztotta a partmenti települések jelentős részét. Az áradásnak kilencen estek áldozatul, köztük két gyermek. Teljesen víz alá került 118 település, harmincezer embert kellett kitelepíteni. Az ukrán elnök katasztrófa sújtotta térséggé nyilvánította a Magyarországgal határos megyét, mert az árvíz háromszázezer ember lakóhelyére terjedt ki.

Súlyos volt a helyzet Kelet-Szlovákia déli csücskében, a Bodroghözben és az Ung-vidéken is. Romániában úgyszintén. A Tisza vízállása Máramaros északi részén egy méterrel haladja meg a veszélyesnek tartott szintet. Lakóházak százait, hidak sokaságát tette tönkre az áradás, és számos települést elzárt a külvilágtól. A Felső-Tisza magyarországi szakaszán, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye településein nyolcezer ember (katonák és civilek) példás összefogással védte a gátakat. A szakemberek jogszabályra hivatkozva akkor azt javasolták, hogy az áradáskor mért legmagasabb vízszinttől egy méter magasan meg kell emelni a védőgátat. Azóta - a védőgátak megerősítése és szintjének megemelése mellett - a Vásárhelyi-tervben meghatározott, a Tisza mentén tervezett víztározók építése is elkezdődött.

Fodor István kutatásai

Vajon elegendőek lesznek-e a tervezett árvízvédelmi intézkedések?

Megbízható választ csak az tud mondani, aki a gyakori árvizek okait vizsgálja. A kérdésre PROF. DR. FODOR ISTVÁN, a nemzetközi hírű, nagytekintélyű kárpátaljai magyar botanikus tudós - akiről 2007. május 10-én, születésének 100. évfordulója tiszteletére rendezett tudományos emlékülésen emlékeztünk meg a Magyar Tudományos Akadémián - 2000. április 23-án, életének 93. esztendejében, Ungváron bekövetkezett halála előtt már évtizedekkel korábban kereste és meg is találta a választ. Véleménye szerint, a Kárpátalján történt gyakori árvizek nem természeti csapás következményei. Fő okuk a több, mint hetven éven át végzett rablógazdálkodásos fakitermelés. Az ember beavatkozott a természet ősi rendjébe, és tudatlanságában megbontotta a kialakult egyensúlyt.

"Valaha hegyeinket hatalmas, összefüggő, szinte átjárhatatlan erdőségek borították... A vaskorszaki viharok pusztítása semmi ahhoz képest, amit az u.n. sztahanovista fakitermelők itt végeztek. Hamarosan lecsupasították a Kárpátok gerincét, s megszüntették az eddig szivacsként működő növénytakaró víztároló képességét. Így az eső akadálytalanul folyt a patakokba, ezek földuzzadva rohantak a folyókba, előntve az árterületeket, s itt óriási károkat okozva. Reméltem, hogy a szovjet birodalom bukásával együtt ennek vége szakad, de sajnos keservesen csalódtam. Az ukrán erdőgazdasági minisztérium még

nagyobb pusztítást irányzott elő a Kárpátok erdeiben: még a vízvédelmet és a városok levegőjének frissítését szolgáló erdőtelepítések vágását is elrendelte." - nyilatkozta a Magyarok Világlapjában 1994 márciusában.

Fodor professzor hat évtizeden át küzdött és dolgozott az Északkeleti-Kárpátok növényvilágának megmentéséért. Az erdőállomány felső határának emelésére kidolgozott és szabadalmaztatott módszerével - amit az Ungvári Állami Egyetem és a Perecsenyi Erdőgazdaság szakembereivel közösen és eredményesen alkalmaztak a Róna-havason - bebizonyította, hogy a luc-, jegenye-, duglasz, cirbolya-, bükk-, juhar-, berkenye-csemetékből alakult új erdők idővel betöltik eredeti szerepüket: szivacsként magukba szívják a csapadékvizet, és csak fokozatosan engedik le a hegyoldalak alsóbb régióiba. Ma már igazolt az az állítása is, amely szerint "Ezen a módon jórészt meg lehet akadályozni azt, hogy a havason a források, a csermelyek és a patakok kiszáradjanak, illetőleg azt, hogy a hóolvadás és a nagy esőzések után a folyók évről évre nagyobb árhullámokat szállítsanak. Ezzel egyidejűleg - persze sok év alatt - a kedvező mikroklimatikus változások hatására a tundrai jellegűvé vált havasi rétek is 'megjavulnak', bár a területük csökken."

Fodor professzor komplex szemléletmódja és kitartó, hat évtizedes kutatómunkájának eredményei igazolják, hogy az ERDŐSÍTÉS (az erdőállomány felső határának emelése) és az ÁRVÍZVÉDELEM egymástól elválaszthatatlan. Az árvízveszély mindaddig jelen van, amíg az erdőirtások folytatódnak. A híradások még ma is, a Kárpátok erdeinek tarvágásairól tudósítanak.

Gazdátlan a Kárpát-medence

1920 óta nincs gazdája - pontosabban sok "gazdája" van! - a Kárpát-medencének.

A XX. századi békediktátumok következtében szerves környezeti kapcsolatai szétestek: természeti és földrajzi egysége megbomlott, a század végére végsőkéig kihasználták. Az ökológiai hanyatlás állapotába került Európa páratlan szubrégiója.

1920. június 4-én, a *versailles-i Trianon*-palotában aláírt békediktátum* folytán a Kárpát-medence környezetbiztonsági kockázata jelentősen megnőtt. A természeti és földrajzi egység szétdarabolásával együtt azonban az emberi felelősség is szétdarabolódott: az addig *egy kéz igazgatta* mező- és erdőgazdálkodás, a folyamszabályozás, és általában az egész vízgazdálkodás, az energia- és ipari termelés, a kereskedelem és a szállítás a békediktátummal megszűnt.

A Kárpátok (különösen az Északkeleti-Kárpátok) erdeinek esztelen pusztítása, az elkerülhetetlen folyószabályozások és mocsárlecsapolások, a mező-, erdő- és vízgazdálkodás egységének felbomlása, valamint a felszíni vizek, a levegő és a termőföld egyre növekvő szennyezése miatt a Kárpát-medence *ökológiai egyensúlya* sérülékenyebb lett. A légkör egyértelmű felmelegedése miatt bekövetkező *éghajlati változások*, és annak hatásai tovább gyengítik a Kárpát-medence környezeti biztonságát.

A Kárpát-medence válaszút előtt áll!

Vajon képesek leszünk-e arra, hogy - feleismervén a Kárpát-medence népeinek egymásra utaltságát és együvé tartozását - most először, igazán egymásra találjunk? Vagy Európa egyedülálló szubrégiója ismét a politikusok hataloméhes marakodásának színhelyévé és a tőkés társaságok szabad prédájává válik.

Az elmúlt évek szomorú tapasztalatai is - mint például a tiszai árvizek, majd

pedig a 2000 januárjában történt ciánszennyezés - vagy most, a verespataki aranybányászati program határon átnyúló környezeti kockázatairól és a Kárpátok erdeinek tarvágásairól naponta érkező hírek különös módon mutatnak rá az egymástól való függőségünkre, egymásrataltságunkra és az együttműködés sürgető szükségességére itt, a Kárpát-medencében.

87 év után, ma már mindenki számára világos, hogy a szubrégió természeti-, földrajzi- és kulturális széttagoltsága veszélyezteti a jelen és a jövő nemzedékek jogosan elvárt életminőségét.

Ezért a Kárpát-medencében élő népek, nemzetek közös történelmi gyökereire, a természettel való együttélésük évszázados tapasztalataira épülő szolidaritására és összefogására, a tudományágak együttműködésére, a civil társadalom, a tudományos, politikai és kulturális élet képviselőinek az eddiginél hatékonyabb közös tevékenységére, a térség természeti és földrajzi viszonyainak alapos ismeretére támaszkodó összehangolt, sürgős cselekvésre van szükség ahhoz, hogy megteremtsük és megőrizzük a Kárpát-medence környezeti biztonságát.

Századunk, a XXI. század egyik legnagyobb kihívását feladatát jelenti a végsőkig kihasznált, az ökológiai hanyatlás állapotába került Kárpát-medence természeti és földrajzi egységének a helyreállítása és megőrzése, amely nemcsak Közép-Európa, de egész Európa békéjét, gazdasági és kulturális felvirágoztatását fogja szolgálni.

Csakis egy új, a nemzetek közötti párbeszédre és szolidáris együttműködésre épülő regionális megállapodás jelentheti a nagyhatalmi befolyástól mentes Kárpát-medence jövőjét. Ha ez megvalósulna, akkor 87 év után ismét visszaállna a harmonia, és megvalósulna a mai életnél minőségileg jobb, emberhez méltóbb élet a Kárpát-medencében, és akkor ez a térség Európa közepe lenne, nemcsak földrajzi értelemben.

Az Európai Unió keleti és déli bővítése felgyorsíthatja ezt a folyamatot. Ez azonban csak akkor lehet eredményes, ha az integráció a Kárpát-medence jelenlegi, a békediktátumok okozta sajátos helyzetének pontos és alapos ismeretére, a legszigorúbban tudományos valóság feltárására, mélyreható, tudományos ismeretekre és a tapasztalatok átfogó elemzésére, s a lehetőségek ezekre épített felismerésére épülő politikai döntések alapján történik.

A feladat azonban nagyobb horderejű, és sok tekintetben igényesen szakmaibb annál, semhogy a megoldás csak politikusokra bízhatnánk. Ezért az itt élő népek értelmiségi legjobbjainak kell összeülniük és megállapodásra jutniok egymással egy közös kárpát-medencei kultúra megteremtése dolgában.

E gondolat jegyében és az elmúlt másfél évtized tapasztalataira alapozottan, a (kiskunfélegyházi székhelyű) KÖZÉP-EURÓPA KLUB kezdeményezésére, a 2006. november 17-18-án, Kiskunfélegyházán "A Kárpát-medence környezetbiztonsága" címmel megrendezett konferencia résztvevői elfogadták a "Kárpát-medencei feladatok a 21. századra" elnevezésű program előkészítéséről szóló előterjesztést. A program kidolgozására és megvalósítására megalakítottuk a KÁRPÁT - MEDENCEI MUNKAKÖZÖSSÉGET a felvidéki, kárpátaljai, erdélyi, délvidéki és magyarországi munkacsoportok részvételével. A MUNKAKÖZÖSSÉG kész együttműködni mindazokkal a kárpát-medencei kormányzati és civil szervezetekkel, a tudományos akadémiák kutató-fejlesztő intézeteivel és a felsőoktatási intézményekkel, amelyek azon fáradoznak, hogy a Kárpát-medence (mint természeti és földrajzi egység) teljes ökológiai rendszerében helyre álljon az egyensúly. Ezért a programban elsőbbséget kap a(z általam javasolt) TISZA ÁRVÍZVÉDELMI PROGRAMJÁ-nak is fontos részét képező KÁRPÁTI ERDŐVÉDELMI és ERDŐTELEPÍTÉSI PROGRAM.

Kiskunfélegyháza, 2007. május 31.

Kelemen József
főtitkár

KÖZÉP-EURÓPA KLUB

* Ma már tényekkel bizonyítható, hogy a Kárpát-medence természeti környezetének, természeti értékeinek pusztítása 1920. június 4-én kezdődött, amikor a **nagyhatalmi győztes dicsőségvágy, ösztönök és érdekek vezérelte politikusok** a *versailles-i Trianon palotában* aláírt békeszerződéssel természetellenesen és igazságtalanul, hamis okmányok alapján -ökológiai, földrajzi, történelmi, néprajzi, gazdasági és politikai ismeretek nélkül! - szétdarabolták, szétrombolták az addig egy központból igazgatott (irányított) természetes gazdaságföldrajzi egységet, a mező-, erdő- és vízgazdálkodást, a közlekedést, az ipart, a kereskedelmet és az energiatermelést.

A trianoni békeszerződés aláírásával azonban nemcsak a magyar nemzet, hanem valamennyi közép-európai nép tragédiája kezdődött el.

A Béketárgyalást Előkészítő Iroda vezetője, *Gróf Teleki Pál* irányításával készült **MAGYARORSZÁG GAZDASÁGI TÉRKÉPEKBEN** (Hatodik átdolgozott kiadás 75 térképpel és 6 grafikonnal, magyar és angol nyelvű szöveggel) / 1921. Pallas Nyomda, Budapest/ **atlasz** kiáltó mementója a gazdasági kapcsolatok szétrombolásának.

Gróf Teleki Pál az atlasz Bevezetőjében a következőket írta 1921 júliusában: "Ez az atlasz az u.n. békeconferentiára való előkészülésünk kapcsán született meg. Úgy mint minden akkor végzett munkánk - jegyzékek, földrajzi, történelmi, néprajzi, gazdasági, politikai és egyéb emlékiratok, térképek stb. - nem abban a reményben, hogy meg tudjuk változtatni a meghallgatásunk, de sőt hazánk viszonyainak ismerete nélkül rég kimondott, ránk készen váró ítéletet. A békeconferentia atmosphaerája más volt. Nem saját ítéletem, - szemtanú foglalta össze a következő, talán cynikusan hangzó szavakban annak működését: Összejöttek a győztes hatalmak politikusai, diplomatái s szakemberei és -vártak. Várták Wilsonban az újonnan alkotandó világrend Messiását. Mikor aztán megjött, lázas munka kezdődött. De dolgozni senki sem tudott. Mindenki belebotlott a mások tudatlanságába, s részben a saját magáéba. Főleg a gazdasági kérdésekben volt ez így. Ott a viszonyok ismerete nélkül nem lehetett eredményekre jutni. Ezalatt az ethnografusok papíron, a valósággal össze nem hasonlított dokumentumokon kezdtek dolgozni. Ez a munka négy fal közt gyorsan haladt s így lett az egyéb szempontok mellőzésével a döntés alapja.

A mi argumentációnk - nem a mi hibánkból, hacsak a háború előtti mulasztásainkat hazánk ismertetése terén és forradalmaink nem vesszük számításba - későn jött. De e célra talán korábban is hiába jött volna.

Mi a jövőnek dolgoztunk. Ne vethesse szemünkre senki, hogy argumentumainkat elő nem adtuk. Másoké a felelősség Európa jövő nemzedékei előtt. Mert mi nemcsak hazánk érdekében dolgoztunk, "plaidioztunk". Európa érdekét szolgálta munkánk, - abban a felismerésben, hogy Európa jövő békéjét és gazdasági felvirágzását csak olyan rendezés szolgálja, amely a viszonyok alapos ismeretén s a lehetőségek erre épített helyes felismerésén épül föl.

Ezt a célt kívántuk szolgálni, amikor minden tendenciát kiküszöböltünk munkáinkból. **A legszigorúbb tudományos valóságot tártuk fel.Mi munkánkkal ha a jelentől nem is vártunk semmit, vártunk s várunk a jövőtől.A történelemben a helyzetek, a megoldások nem követnek meg. A népek élete fejlődés, változás, amelynek irányát az embernél erősebb, állandóbb természeti tényezők és az emberekben kialakuló nézetek, közvélemények és ismeretek szabják meg. A közvélemények**

formálása, az ismeretek terjesztése feladatunk most.

Az új határ, amely hazánk ezeréves képére borulva oly sok értéket szakít le, ne okozzon kétségbeesést. Viszont ha azt látjuk, hogy marad annyink, hogy valahogy meg tudunk élni, ez ne keltse a beletörődés hangulatát. Az idegenben pedig ne keltse azt a meggyőződést, hogy így is jól van. Az ő szemükben nemcsak Magyarországról van szó, de Európáról. Azt pedig a gazdasági kapcsolatok szétrombolása - melynek ez az atlasz kiáltó mementója - nem fogja felvirágoztatni.

Az izgatott és rosszul értesült világtól egy nyugodtabb, jobban értesülthöz appellálunk, mert kezében vannak saját gyógyulásának s vele a mienknek lehetőségei."

Gróf Teleki Pál szavaival egyezően, **Lloyd George** angol miniszterelnök, a trianoni békeszerződés egyik aláírója is elismerte 1928-ban, hogy *"Mindazok az okmányok, amelyek a béketárgyalások alatt bizonyos szövetségeseink elénk terjesztettek, hazug és megtévesztőek voltak. Mi hamisítványok alapján határoztunk."* (H. Pozzi: A háború visszatér 191. old. 2. bek. dr. Marjay Frigyes kiadása, 1935 / 1994 HOGYF EDITIO / Reprint: Szegedi Nyomda).

Francois Mitterand, Franciaország köztársasági elnöke (1981-1995) pedig egy nemzetközi konferencián kijelentette: *"...e század összes békeszerződései és különösen az 1914-1918-as háborút követő békeszerződés, kezdve a versailles-i szerződéssel, és ideértve az 1945-ös szerződést s mindazokat, amelyek ezeket követték, mind igazságtalan szerződések voltak, amelyek hogy kielégítsék a győztes dicsőségvágyát, hatalmi ösztöneit vagy közvetlen érdekeit, minden alkalommal figyelmen kívül hagyták a történelmi, földrajzi, szellemi vagy etnikai realitásokat. A jövő háború drámája mindíg az előző békerendezés keretei között íródott."*